

«Φωνές και Γράμματα» Φωνητική Μέθοδος Πρώτης Ανάγνωσης και Γραφής

Έως σήμερα η διδασκαλία της ανάγνωσης και της γραφής βασίζεται στα γράμματα. Στο Νηπιαγωγείο πολλά αντικείμενα έχουν την καρτέλα με το όνομά τους (ολική μέθοδος), ενώ στο Δημοτικό συνθέτουν συλλαβές και λέξεις με τα γράμματα (συλλαβική ή αναλυτικο-συνθετική μέθοδος).

Η φωνητική μέθοδος ξεκινάει από τους φθόγγους, τους ήχους που περιέχει κάθε λέξη. Με τη βοήθεια καρτελών και καρτών τούς κάνει χειροπιαστούς στο παιδί και μόνο αργότερα προχωράει στα γράμματα. Αντιμετωπίζει έτσι την έλλειψη του ακουστού φθόγγου στη γραπτή γλώσσα δηλαδή την πρώτη δυσκολία, από ψυχολογικής πλευράς, που παρουσιάζεται στο παιδί.

Είναι προσαρμογή στην ελληνική γλώσσα της Μεθόδου Ελκόνιν που εφαρμόστηκε στη Σοβιετική Ένωση ήδη από τη δεκαετία του '70. Στηρίζεται στους φθόγγους που σήμερα χρησιμοποιούμε ενώ μπορεί να εφαρμοστεί και στα τοπικά ιδιώματα. Απευθύνεται στα παιδιά του Νηπιαγωγείου και της Α' Δημοτικού (4-6 ετών) και το υλικό της είναι δύο μπλοκ και κάρτες.

Η μέθοδος μάς δίνει τη δυνατότητα να διδάξουμε εξαρχής και μεμιάς το σύνολο, σχεδόν, της ύλης του αντίστοιχου κεφαλαίου της Γραμματικής. Δεν πρόκειται μόνο για την πραγματική εξοικονόμηση χρόνου που πετυχαίνει ή ότι αντιμετωπίζει αποτελεσματικά τη «δυσλεξία», η οποία κακώς σήμερα αποδίδεται στο μαθητή και όχι στον τρόπο διδασκαλίας. Πρόκειται για κάτι ουσιαστικότερο. Όσα ο Μ. Τριανταφυλλίδης προσπαθούσε να εξηγήσει στους δασκάλους με τη Φωνητική Εισαγωγή της Γραμματικής του το 1941, η μέθοδος τα διδάσκει με φυσικό και ευχάριστο τρόπο σε μικρά παιδιά.

Αυτή η δυνατότητα είναι σύμφωνη με τα συμπεράσματα του Λεφ Βιγκότσκι για τη διδασκαλία των επιστημονικών εννοιών στο Σχολείο και ανοίγει – μέσω αυτού του παραδείγματος – νέους δρόμους στη διδασκαλία της Γλώσσας αλλά και των άλλων μαθημάτων.

Α. ΦΩΝΕΣ

Ξεκινάμε προφέροντας γνωστές λέξεις στο παιδί με τέτοιο τρόπο ώστε κάθε φορά να ξεχωρίζει ένας φθόγγος, μια φωνή π.χ. γγαλα, γαααλα, γαλλα, γαααα ή μμηλο, μηηλο, μηλλο, μηλοο. Ζητάμε από το παιδί να προφέρει παρόμοια τις λέξεις. Θέλουμε να προσέξει τους φθόγγους της λέξης, να «ξεκολλήσει» από το αντικείμενο που σημαίνει η λέξη.

Παίζουμε με το παιδί «Ποιος θα βρει τις περισσότερες φωνές σε μία λέξη;». Πάντα θα προφέρουμε όλη τη λέξη όταν ψάχνουμε έναν καινούριο φθόγγο, ανεξάρτητα αν βρίσκεται στην αρχή, στη μέση ή στο τέλος της λέξης. Συνεχίζουμε με το παιχνίδι «Ποιος θα βρει τις περισσότερες λέξεις με την ίδια φωνή;». Στα παιχνίδια αυτά θα διαπιστώσουμε τυχόν αδυναμίες στην προφορά κάποιων φθόγγων από το παιδί. Αυτές οι αδυναμίες θα ξεπεραστούν σταδιακά.

Όταν το παιδί εξασκηθεί σ' αυτόν τον τρόπο προφοράς των λέξεων, χρησιμοποιούμε τις Καρτέλες της Μεθόδου και τις κάρτες. Τώρα θα μάθει να βρίσκει τη σωστή σειρά των φθόγγων μέσα σε μια λέξη.

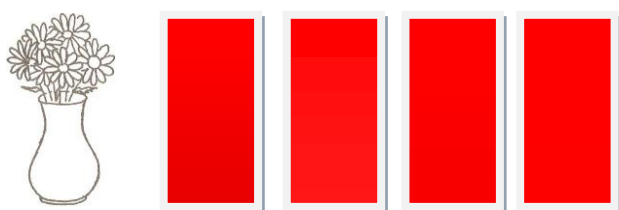
Του δείχνουμε την καρτέλα με το ΒΑΖΟ και το ρωτάμε ποια φωνή υπάρχει στην αρχή. Εάν απαντήσει σωστά παίρνουμε μια κάρτα και την τοποθετούμε στο πρώτο

πλαίσιο. Αυτή η κάρτα θα είναι το Β για το παιδί παρόλο που για μας είναι μια άγραφη κάρτα.

Του ζητάμε να βρει την επόμενη φωνή, ενώ προφέρει από την αρχή τη λέξη και ταυτόχρονα δείχνει με το δάχτυλό του πρώτα την κάρτα με το Β και στη συνέχεια το επόμενο πλαίσιο. Αφού βρει το Α παίρνουμε μία ακόμη κάρτα και τη βάζουμε στο δεύτερο πλαίσιο. Για να βρει την τρίτη φωνή πάλι θα προφέρει από την αρχή την λέξη. Προσοχή χρειάζεται όταν το παιδί σέρνει το δάχτυλο στην καρτέλα να προφέρει το σωστό φθόγγο που αντιστοιχεί στην κάρτα που δείχνει.

Όταν τοποθετηθούν κάρτες σε όλα τα πλαίσια ζητάμε από το παιδί να μας δείξει μια τυχαία φωνή της λέξης π.χ. το Ζ. Το παιδί θα αναγκαστεί να «διαβάσει» ξανά όλη τη λέξη προσεκτικά αλλιώς θα χάσει. Τελικά κολλάμε τις κάρτες στην καρτέλα.

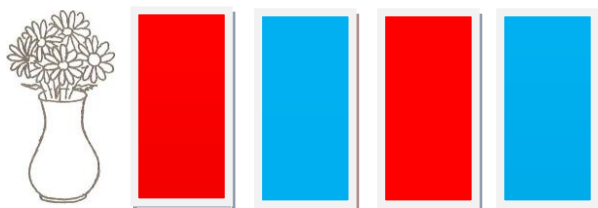
Μία ή δύο λέξεις είναι αρκετές κάθε φορά που θα εξασκούμε το προσχολικό παιδί στη φωνηματική ανάλυση των λέξεων.

Φωνήεντα

Όταν «γράψει» κάμποσες λέξεις παρατηρούμε πως άλλες φωνές βγαίνουν εύκολα από το στόμα ενώ άλλες δύσκολα, κάτι τις εμποδίζει. Στο ΒΑΖΟ το Β βγαίνει δύσκολα (το εμποδίζουν τα δόντια και τα χείλη) ενώ το Α εύκολα, το Ζ δύσκολα (το εμποδίζει η γλώσσα και τα δόντια) ενώ το Ο εύκολα. Όπου βρίσκουμε εύκολες φωνές, τοποθετούμε διαφορετικού χρώματος κάρτες από αυτές που ήδη έχουμε χρησιμοποιήσει.

Πέντε είναι οι εύκολες φωνές της ελληνικής γλώσσας: [α][ε,αι][ι,η,υ,ει,οι][ο,ω][ου].

Σύμφωνα χοντρά και ψιλά

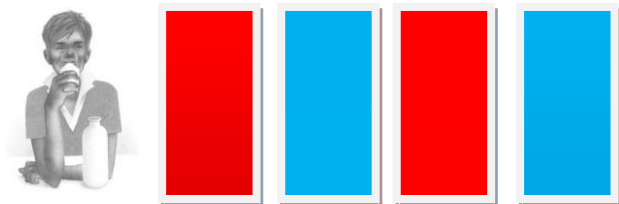
Τώρα συγκρίνουμε τους αρχικούς φθόγγους, όχι τις συλλαβές, σε λέξεις όπως ΓΑΛΑ και ΓΕΦΥΡΑ. Αν και είναι παρόμοιοι, δεν προφέρονται ακριβώς το ίδιο. Στο ΓΑΛΑ το γάμα προφέρεται «χοντρά» ενώ στη ΓΕΦΥΡΑ «ψιλά» (η γλώσσα βρίσκεται σε διαφορετική θέση). Αυτή τη διαφορά οι ενήλικοι δυσκολευόμαστε να την καταλάβουμε γιατί σκεφτόμαστε τα γράμματα και όχι τους φθόγγους, ενώ τα παιδιά δεν έχουν τέτοιο πρόβλημα. Όποιο αγράμματο παιδί και να ρωτήσουμε αν π.χ. οι λέξεις χονί και χέρι ή κότα και κεριό ξεκινούν από την ίδια φωνή θα μας απαντήσει αρνητικά.

Έτσι τα γράμματα γάμα, χι, κάπα, λάμδα, νι και το δίψηφο γκ/γγ προφέρονται διαφορετικά στις παρακάτω λέξεις:

	<i>Χοντρή προφορά</i>	<i>Ψιλή προφορά</i>
Γ:	γάλα	γέφυρα
Χ:	χονί	χέρι
Κ:	κότα	κερί
ΓΚ:	γκάτσι/φεγγάρι	γκέτα/αγγείο
Λ:	λαγός	λιοντάρι
Ν:	νάνος	Νιόνιος

Για τις ψιλές φωνές επίσης θα χρησιμοποιήσουμε διαφορετικού χρώματος κάρτες.

Ο Μ. Τριανταφυλλίδης ονόμαζε τα ψιλά σύμφωνα «ουρανικές παραλλαγές», ενώ πολλοί σήμερα χρησιμοποιούν τον όρο «αλλόφωνα». Στη ρώσικη γλώσσα ονομάζονται «μαλακά» σε αντίθεση με τα «σκληρά» σύμφωνα, ενώ στην αρχαία ελληνική γλώσσα ονομάζονταν, μάλλον, «ψιλά» σε αντίθεση με τα «δασέα» σύμφωνα.

Συλλαβισμός

Εφόσον το παιδί έμαθε να βρίσκει τους φθόγγους μιας λέξης μπορεί να προχωρήσει στο συλλαβισμό.

Συλλαβίζουμε τις λέξεις μαζί με το παιδί μετρώντας με τα δάχτυλα π.χ. ΒΑ-ΖΟ (δύο δάχτυλα), ΦΕ-ΓΓΑ-ΡΙ, ΛΑ-ΓΟΣ, ΚΛΟ-ΟΥΝ, ΤΟΥΡ-ΤΑ ή ΤΟΥ-ΡΤΑ κ.ο.κ. Τα παιδιά δυσκολεύονται συνήθως στο συλλαβισμό των μονοσύλλαβων λέξεων (στο ΦΩΣ μετράνε δύο δάχτυλα). Το βοηθάμε να ξεχωρίσει τις συλλαβές πάνω στις

καρτέλες π.χ. στην καρτέλα με το ΒΑΖΟ ζητάμε να μας δείξει ποιο είναι το ΒΑ και ποιο το ΖΟ και να τις υπογραμμίσει.

Παρατηρούμε πως σε κάθε συλλαβή υπάρχει οπωσδήποτε και μία εύκολη φωνή. Λέμε στο παιδί πως οι εύκολες φωνές φτιάχνουν ακόμη και μόνες τους συλλαβή (ΩΡΑ) ενώ οι δύσκολες φωνές πάντα συνοδεύουν και «συμφωνούν» με μια εύκολη. Μαθαίνουμε στο παιδί τον κανόνα: «Όσες είναι οι εύκολες φωνές τόσες είναι και οι συλλαβές».

Το αδύνατο φωνήεν

Αργότερα όταν θα κάνουμε τις καρτέλες με το «ΑΗΔΟΝΙ» και την «ΜΑΪΜΟΥ», θα μετρήσουμε λιγότερες συλλαβές από τις εύκολες φωνές που έχουν. Αυτό συμβαίνει γιατί προφέρουμε το [ι] γρήγορα μαζί με το προηγούμενο φωνήεν, με μια πνοή («δίφθογγος»). Αυτό το [ι] το ονομάσαμε αδύνατο («Το αδύνατο [ι] δεν φτιάχνει μόνο του συλλαβή»).

Ανάλογα την προφορά αδύνατα μπορούν να γίνουν και άλλα φωνήεντα π. χ. το [ου] και το [ε] στις λέξεις άκουα και χτύπαε αν προφερθούν δισύλλαβα.

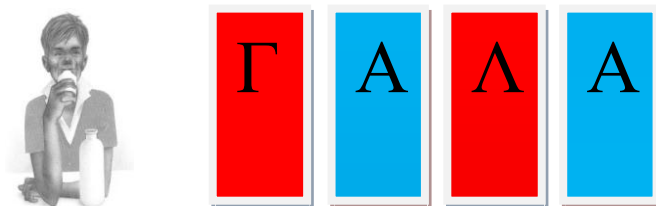
Αυτά τα φωνήεντα ο Μ. Τριανταφυλλίδης τα ονόμαζε «μισόφωνα» ενώ στα αρχαία ελληνικά ονομάζονταν, μάλλον, «βραχέα» - όρο που χρησιμοποιούν ακόμα οι Ρώσοι πλάι στον συνώνυμό του «μισοφωνήεντο».

Ο τόνος

Δείχνουμε στο παιδί πως στις λέξεις με δύο συλλαβές και πάνω, μία ακούγεται πιο δυνατά (στην ΜΠΑΛΑ το ΜΠΑ ακούγεται πιο δυνατά από το ΛΑ). Για να ξεχωρίζει αυτή η συλλαβή βάζουμε πάνω από το φωνήεν της ένα σημάδι.

Β. ΓΡΑΜΜΑΤΑ

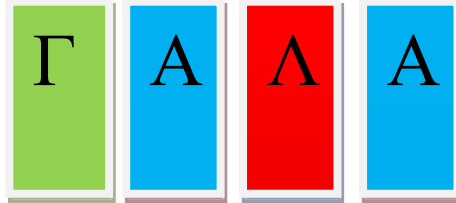
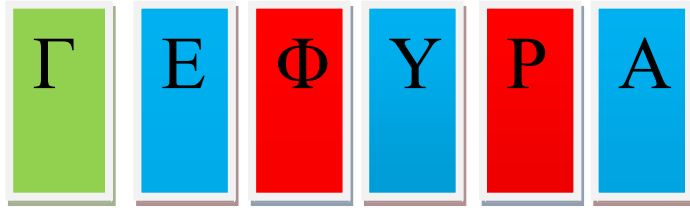
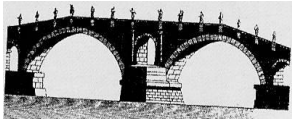
Αν στο παιδί δημιουργήθηκε η έντονη επιθυμία να μάθει τα γράμματα τότε πάνω στις κάρτες που σχηματίζουν μια λέξη γράφουμε όμορφα, κεφαλαία γράμματα. Επίσης σ' ένα δίγραμμο τετράδιο μπορεί να αντιγράψει τη λέξη όσες φορές θέλει, εφόσον δεν την βλέπει.

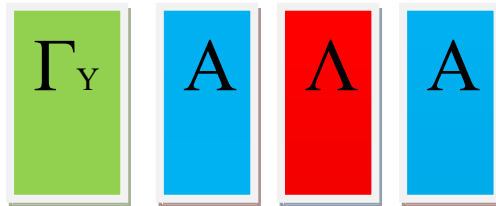
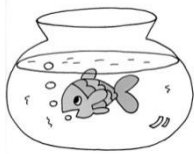
Αν όταν δείχνουμε στο παιδί μια μεμονωμένη κάρτα γνωρίζει ποιο φθόγγο συμβολίζει, τότε μπορούμε να του αποκαλύψουμε και το όνομα του γράμματος: το Ε το λέμε «έψιλον», το Ο «όμικρον» κ.ο.κ.

Το διακριτικό γράμμα

Στο τέλος του 1^{ου} Μπλοκ, αλλά κυρίως στο 2^ο, το παιδί θα συναντήσει και άλλες λέξεις με ψιλά σύμφωνα που η αντιγραφή τους στο τετράδιο δεν είναι απλή, όπως στη ΓΕΦΥΡΑ. Πώς θα αντιγράψει π.χ. το ψιλό «Γ» στη ΓΥΑΛΑ χωρίς να μπερδέψει τον αναγνώστη και διαβάσει τη λέξη ως ΓΑΛΑ;

Σ' αυτές τις περιπτώσεις μετά το ψιλό σύμφωνο γράφουμε ένα /ι/ στη ΓυΑΛΑ χρησιμοποιούμε το ύψιλον, στα ΓΟΥΡΟΥΝιΑ το γιώτα κ.ο.κ. Το /ι/ αυτό - το οποίο δεν δείχνει φθόγγο - ονομάζεται «διακριτικό» γιατί μας βοηθάει να διαβάσουμε ψιλά το σύμφωνο, να το διακρίνουμε από το όμοιό του χοντρό σύμφωνο.

Διακριτικό /ι/ γράφουμε όταν τα ψιλά σύμφωνα [γ],[χ],[γκ],[κ] διαβάζονται μαζί με τα φωνήεντα [α] [ο] [ου] (ΓιΑΓιΑ, ΓιΩΡΓΟΣ, ΓιΟΥΠΙ). Αν αρθρώνονται με το [ε] και το [ι] το διακριτικό /ι/ είναι περιττό γιατί τα σύμφωνο διαβάζονται πάντα ψιλά (ΡΑΓΕΣ, ΓΗ).

Στα ψιλά σύμφωνο [λ],[ν] γράφουμε το διακριτικό /ι/ πάντα δηλαδή και πριν το [ε] και το [ι] (ΚΟΥΝιΕΣ, ΗΛιΟΙ).

Αν, τέλος, τα γράμματα λάμδα και νι βρίσκονται μαζί με οποιοδήποτε [ι] διαβάζονται συνήθως χοντρά εκτός από μερικές περιοχές της Ελλάδας που προφέρονται ψιλά (ΛΥΚΟΣ αλλά και ΛΥΚΟΣ, αν το έλεγε η Αμαλία στο «Παρά Πέντε»).

Βέβαια οι λέξεις «ράγες» και «γη» μπορούν να προφερθούν και διαφορετικά, αν προφέρουμε το γάμα χοντρά. Τότε το έψιλον και το ήτα προφέρονται και αυτά διαφορετικά, με το στόμα πιο ανοικτό και τη γλώσσα πιο πίσω. Στην αρχαία Αθήνα, μάλλον, υπήρχαν τέτοια φωνήεντα και τα ξεχώριζαν, έως το 403 π.χ., με την προσθήκη ενός γιώτα δηλ. το «έψιλον γιώτα» διαβαζόταν σαν χοντρό/δασύ [ε] και όχι σαν δίφθογγος ή σαν [ι]. Γι' αυτό το γράμμα αργότερα ονομάστηκε «ε-ψιλό» μιας και συμβόλιζε το [ε] που παρέμεινε σε χρήση.

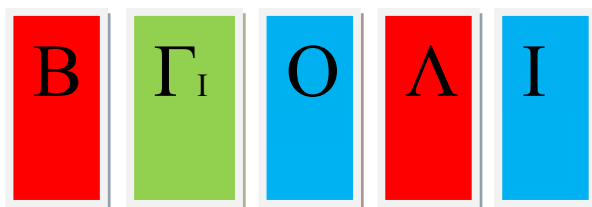
Το διακριτικό γράμμα στη θέση των ψιλών συμφώνων γ, χ, ν

Αν η λειτουργία του διακριτικού /ι/ περνάει απαρατήρητη από τον σημερινό εγγράμματο, παρόλο που όλοι έχουμε ακούσει για τους καταχρηστικούς δίφθογγους, η χρήση του στη θέση τριών ψιλών συμφώνων είναι δυο φορές μη συνειδητοποιημένη, αν και συχνότατη.

Παλιότερα τη λέξη Κυριακή τη γράφαμε Κυργιακή δηλαδή γράφαμε και το ψιλό γ που έχει. Αλλά ακόμα και αν αφαιρέσουμε το γάμα η λέξη ακούγεται το ίδιο.

Αν στην Κυριακή το διακριτικό γιώτα αντικατέστησε το ψιλό γ, στη λέξη πάπια αντικαθιστά το ψιλό χ (πάπχια) γιατί το [π] που συνοδεύει είναι άηχο. Το φαινόμενο αυτό αφορά όλα τα χοντρά σύμφωνα που δεν έχουν αντίστοιχα ψιλά (βιολί = βγιολί, μάτια = μάτχια κ.ο.κ.). Στην περίπτωση που το γιώτα γράφεται μετά το μι αντικαθιστά το ψιλό ν (ψωμιά = ψωμνιά).

Τα παιδιά εδώ είναι προνομιούχα σε σχέση με τους ενήλικες γιατί τα ακούν όλα σωστά. Αλλά όταν γράφουν τις λέξεις όπως πραγματικά προφέρονται χαρακτηρίζονται «δυσλεξικά».

Η λέξη Κυριακή ή η «Μαριάννα» μπορεί να διαβαστεί με δύο ακόμη τρόπους: αν το γιώτα σχηματίσει δική του συλλαβή (Κυ-ρι-α-κή, προφορά των ξένων που μαθαίνουν ελληνικά) ή αν σχηματίσει δίφθογγο με το άλφα (Κυ-ρια-κή, χωρίς να ακούγεται γ). Στην τελευταία περίπτωση όμως, το ρο προφέρεται ψιλά γιατί ακολουθεί αδύνατο/βραχύ [ι]. Αν λοιπόν οι σημερινοί «καταχρηστικοί δίφθογγοι» ήταν κάποτε πραγματικοί δίφθογγοι τότε θα υπήρχε δίπλα σε κάθε χοντρό σύμφωνο το αντίστοιχό του ψιλό. Πολύ πιθανά στην κλασική Αθήνα να ίσχυε ακριβώς αυτό. Μια τέτοια διαφορά, ίσως, προσπάθησαν οι αρχαίοι φιλόλογοι να την δείξουν με τα πνεύματα (ψιλή και δασεία) όχι μόνο πάνω από τα φωνήεντα αλλά και σε σύμφωνα.

Ηχηρά και άηχα σύμφωνα

Το παιδί θα κατανοήσει καλύτερα το ρόλο του διακριτικού /ι/ στην αντικατάσταση των τριών ψιλών συμφώνων, όπως και άλλα ορθογραφικά φαινόμενα, αν μάθει να ξεχωρίζει τα σύμφωνα σε ηχηρά και άηχα. Του ζητάμε λοιπόν να χωρίσει τις δύσκολες φωνές που έμαθε με βάση τη διάρκειά τους. («Μπορούμε να τις λέμε

συνέχεια ή για μια στιγμή;»). Στην ομάδα με τα σύμφωνα διαρκείας θα βρεθούν 16 κάρτες ενώ στα στιγμιαία σύμφωνα 10.

Έπειτα παίρνουμε τα σύμφωνα που διαρκούν και βρίσκουμε ποιο μέρος του στόματος χρειάζεται περισσότερο στην προφορά τους: τα Β, Φ χρειάζονται τα χείλη και τα δόντια, τα Δ, Θ, Σ, Ζ τα δόντια και τη γλώσσα, τα Ν, Λ, Ρ τη γλώσσα, τα Γ, Χ ακούγονται βαθιά από το λαιμό. Κάνουμε το ίδιο και με την άλλη ομάδα.

Βάζουμε μαζί τις κάρτες και των δύο ομάδων που χρειάζονται τα χείλη για να προφερθούν (Β-Φ-Μ-ΜΠ-Π) και ρωτάμε το παιδί αν κάποιες φωνές μοιάζουν μεταξύ τους. Τα παιδιά εύκολα ταιριάζουν το Β με το Φ και το ΜΠ με το Π. Το ρωτάμε σε τι διαφέρει το Β από το Φ που έφτιαξαν ζευγάρι («Το Β προφέρεται πιο δυνατά από το Φ, το Β είναι ο άντρας και το Φ η γυναίκα»). Του δείχνουμε, επίσης, πως αν πιάσουμε την μύτη μας δεν μπορούμε να προφέρουμε το ηχηρό Μ (όπως και τα Ν).

Παρόμοια δουλεύουμε και με τα υπόλοιπα σύμφωνα και συμπληρώνουμε τον Πίνακα που υπάρχει στο τέλος του 2^{ου} μπλοκ:

	Σύμφωνα			
	συνεχόμενα			μιας στιγμής
Χείλια	Μ	Β - Φ		ΜΠ - Π
Δόντια		Δ - Θ		ΝΤ - Τ
		Ζ - Σ		ΤΖ - ΤΣ
Γλώσσα	Ν	Λ	Ρ	
(ψιλά)	Ν	Λ		
Λαιμός		Γ - Χ		ΓΚ/ΓΓ - Κ
(ψιλά)		Γ - Χ		ΓΚ/ΓΓ - Κ

Σειρά έχουν τώρα τα φωνήεντα. Ζητάμε από το παιδί να τα χωρίσει σε πέντε ομάδες και τα σημειώνουμε στον Πίνακα (Α, Ο/Ω, ΟΥ, Ε/ΑΙ, Η/Ι/Υ/ΕΙ/ΟΙ).

Άλλες ιδιαιτερότητες στο γράψιμο συλλαβών

1. Η συμπροφορά των φθόγγων κσ (κσύλο) αποδίδεται στη γραφή με το «διπλό γράμμα» ξι, ενώ των φθόγγων πσ (πσωμί) με το γράμμα ψι.
2. Σε μερικές λέξεις γράφουμε παραπανίσια γράμματα π.χ. φύλ(λ)ο, Εύ(β)οια. Παλιότερα τα γράμματα αυτά, συνήθως, διαβάζονταν - όπως συμβαίνει και σήμερα με τη λέξη νεράντζι που προφέρεται και όπως γράφεται (έρρινη προφορά) και σαν νεράτζι. Αυτά τα γράμματα ο Μ. Τριανταφυλλίδης τα ονόμαζε «άφωνα».
3. Σε λέξεις όπως ΜΑΪΜΟΥ, ΡΟΛΟΪ σημειώνουμε διαλυτικά για να μην διαβαστούν λάθος.
4. Ο φθόγγος ζ όταν βρίσκεται μπροστά από ηχηρό σύμφωνο γράφεται με το γράμμα σίγμα (ζβούρα = σβούρα). Το συνηθίσαμε έτσι γιατί το σίγμα όταν αρθρωθεί μαζί με ηχηρό σύμφωνο μπορεί να ακουστεί ως [ζ] (ο πατέρας μου → ο πατέραςμου).
Στην κλασική Αθήνα, μάλλον, χρησιμοποιούσαν το σίγμα για να γράφουν και το [ζ] ενώ είχαν το ζήτα για να γράφουν τους φθόγγους [τζ] και [τσ], όπως οι Ιταλοί σήμερα (pizza).
5. Οι συνδυασμοί «αυ», «ευ» αποδίδουν τους φθόγγους «αβ» και «εβ» αν ακολουθεί φωνήεν ή ηχηρό σύμφωνο (ευήλιος, ταύρος). Αν συνοδεύονται από άηχο σύμφωνο διαβάζονται άηχα σαν «αφ» και «εφ» (αυτός, πεύκο).

Και αυτός ο κανόνας, ίσως, έρχεται από τους κλασικούς χρόνους γιατί το γράμμα ύψιλον το χρησιμοποιούσαν, μάλλον, για να γράψουν τρεις φθόγγους: το [ου] και τα [β] [φ]. Στην αρχή οι Έλληνες έγραφαν το [φ] με το λεγόμενο «δίγαμμα», πρακτική που ακολούθησαν και οι Ρωμαίοι. Αλλά όταν οι Ρωμαίοι κατέκτησαν την Ελλάδα

(600-700 χρόνια αργότερα) βρήκαν το Υ μόνο σαν [ου] - αλλαγή των ελληνιστικών χρόνων μάλλον - ενώ αυτοί συνέχιζαν να γράφουν τα [ου] και [β] με το ίδιο γράμμα (το «V»). Έτσι πρόσθεσαν εύκολα στο αλφάβητό τους το Υ «το ελληνικό». Πιθανά το Υ ονομάστηκε «ψιλό» γιατί το [ου] πράγματι θέλει λιγότερη προσπάθεια για να προφερθεί από το αρχαίο [β], που τότε μπορεί να προφερόταν διχειλικά, σαν να φυσάμε τη φωτιά στο τζάκι.

Το παιδί θα γράψει τις λέξεις με τον τρόπο των μεγάλων και όχι όπως δείχνουν οι καρτέλες. Επιπλέον με τις Κάρτες των Φωνών (που στην πίσω όψη τους θα γράψουμε τα πεζά γράμματα) μπορεί να σχηματίσει και λέξεις που δεν συνοδεύονται από καρτέλα, για περισσότερη εξάσκηση.

Δύο επιπλέον φθόγγοι

Πολλές λέξεις που έχουν συμφωνικά συμπλέγματα, μπορούν να προφερθούν είτε χωρίζοντας τα σύμφωνα είτε λέγοντάς τα όλα μαζί για συντομία π.χ. ΤΟΥ-ΡΤΑ. Αν όμως το σύμπλεγμα ξεκινά από νι και ακολουθεί χι τότε η συμφορά πετυχαίνεται με τη βοήθεια ενός καινούριου φθόγγου που ονομάζεται «υπερωικό ν». Αυτό το [ν] σχηματίζεται με τη βοήθεια της μύτης αλλά η γλώσσα δεν ακουμπά στις γνωστές θέσεις των [ν], είτε χοντρού είτε ψιλού. Ένα τέτοιο [ν] το γράφουμε με το γράμμα γάμα (έλεγχος, βράγχα).

Σήμερα στην επίσημη γραφή των ονομάτων με λατινικούς χαρακτήρες εμφανίζεται το «υπερωικό ν» και σε άλλες θέσεις π.χ. ANGELOPOULOS, γεγονός που φέρνει την έρρινη προφορά των λέξεων ξανά σε χρήση, αν και η γλωσσική μεταρρύθμιση του 1976 αυτήν ακριβώς την «προφορά με τη μύτη» απέρριπτε.

Ζήτημα συλλαβισμού είναι και η εμφάνιση ενός ακόμα συμφώνου, του «χειλοδοντικού μ» πριν τα [φ] [β]. Αν τη λέξη αμφιθέατρο την προφέρουμε αμφιθέατρο τότε αυτό το έρρινο [μ] σχηματίζεται «δαγκώνοντας» το κάτω χείλος και όχι με τα δύο χείλη όπως συνήθως (το ίδιο και με τις λέξεις σύμβολο, αμφίβιο κ.ά.). Μερικοί μάλιστα προφέρουν και εδώ το υπερωικό ν για μεγαλύτερη ευκολία (σύνβολο).

Αλφαβήτα

Αν το παιδί γνώρισε τα γράμματα ξι και ψι μπορεί να μάθει την Αλφαβήτα δηλαδή τη σειρά που απαγγέλουμε τα γράμματα.

Τώρα είναι έτοιμο να διαβάσει και να γράψει σωστά πολλές άγνωστες λέξεις.

ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ

Η προσπάθεια να βρούμε έναν πιο εύκολο τρόπο να διδάξουμε στα παιδιά ανάγνωση και γραφή μας οδήγησε σε μια βαθύτερη κατανόηση της γλώσσας και των νόμων της. Στην αναζήτησή μας δεν υιοθετήσαμε το θεωρητικό πλαίσιο σύγχρονων ερευνητών που χρησιμοποιούν τον όρο «φώνημα» με διαφορετική σημασία από τον ταυτόσημο «φθόγγο» και πρακτικά συντηρούν προκαταλήψεις του είδους: «Η ανάλυση των προφορικών λέξεων της ελληνικής γλώσσας στα φωνημικά δομικά στοιχεία τους **είναι πολύ δυσκολότερη** από την ανάλυση των λέξεων σε συλλαβές».

Δεν υιοθετήσαμε επίσης απόψεις σαν του Πιαζέ, πως η μάθηση αντιπαράκειται στη φύση του παιδιού και επομένως πρέπει ν' αποφευχθεί η «σχολαιοποίηση» του Νηπιαγωγείου, γιατί ως εκπαιδευτικοί είναι εύκολο να καταλάβουμε τι βοηθάει και τι εμποδίζει την εξέλιξη του παιδιού. Εξηγήσιμος, επομένως, είναι και ο λόγος που το Υπουργείο Παιδείας απέρριψε την πιλοτική εφαρμογή της Μεθόδου: όταν «νηπιαγωγείς» το Δημοτικό, με τη διαθεματικότητα και την κατάργηση των

ξεχωριστών μαθημάτων και των βιβλίων τους, γιατί να θέλεις συστηματοποίηση της διδασκαλίας στο Νηπιαγωγείο;

Τέλος, στην πορεία της έρευνας προέκυψαν συνάψεις με τα αρχαία ελληνικά και την προφορά τους που ξεφεύγουν τόσο από την ερασμιακή προφορά όσο και από τις απόψεις πολλών σύγχρονων ερευνητών. Αλλά η επιβεβαίωσή τους χρειάζεται διαφορετική εργασία που μπορεί να έχει τον τίτλο: «Η Ιστορία της Αλφαβήτας».

Βιβλιογραφία:

«Νεοελληνική Γραμματική της δημοτικής», Ίδρυμα Μανώλη Τριανταφυλλίδη, Θεσσαλονίκη 2002, δεξ ειδικά τη ΦΩΝΗΤΙΚΗ ΕΙΣΑΓΩΓΗ σελ. 9-26.

«Ο κόσμος του παιδιού», Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 1989, ιδιαίτερα στον τόμο ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ σελ. 401-411 και στον τόμο ΣΧΟΛΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ σελ. 150-155.

«Σκέψη και Γλώσσα», Λεφ Βιγκότσκι, Εκδόσεις «Γνώση», Αθήνα 1988.

Αγγελόπουλος Φάνης

7 - 9 - 2020